

VALLÁSOS KULTÚRA ÉS ÉLETMÓD A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN 10.

Konferencia Veszprémben a Laczkó Dezső Múzeum
és a Veszprémi Hittudományi Főiskola
közös szervezésében
2014. május 20-23.

Szerkesztette:
Pilipkó Erzsébet
Fogl Krisztián Sándor

Laczkó Dezső Múzeum
Veszprém, 2017

Vallásos kultúra és életmód a Kárpát-medencében 10.

Konferencia Veszprémben a Laczkó Dezső Múzeum
és a Veszprémi Hittudományi Főiskola közös szervezésében
2014. május 20-23.

A kötet megjelenését támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja:

Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém

Felelős kiadó:

S. Perémi Ágota
igazgató

Szerkesztette:

Pilipkó Erzsébet
és Fogl Krisztián Sándor

Borítókép:

Mézeskalács ütőfa, 1637.

Márton Gábor, veszprémi bábsütő hagyatékából.

Laczkó Dezső Múzeum Néprajzi Gyűjtemény, lt. sz.: 53.24.93.

© Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém

© Szerzők

Szerkesztés © Pilipkó Erzsébet és Fogl Krisztián Sándor

ISBN 978-963-9938-22-9

Készült: Viza Kft., 8200 Veszprém, Hajlat u. 31.

Vezető: Borbás János ügyvezető igazgató

SZULOVSZKY JÁNOS

Szemponatok és adatok a szellemi világ néprajzának keresztény értelmezéséhez

Bevezető megjegyzések

Egy exorcista megbízással rendelkező római katolikus pap barátom 1990-ben meghívott, hogy tanúja legyek sajátos szolgálatának. Először nem volt világos számomra, hogy mire gondol, amikor azt mondta, ha megismerem az ördögűzés kapcsán a szellemi világ törvényszerűségeit, másként fogok majd tekinteni a néprajzi gyűjtések anyagára is. Miután az 1990-es években több száz alkalommal szemtanúja lehettem, hogy egy erre a szolgálatra felhatalmazott pap, illetve Marosi Izidor személyében¹ egy püspök az egyház nevében imádkozik démoni eredetű problémáktól szenvedő emberekért, és megismerhettem az érintettek személyes történetét az ördögi zaklatásaikról, immár elmondhatom: értem, hogy annak idején vajon mire is utalt az exorcista barátom. Szeretném, ha mások is megértenék és felfedeznék a folklóradatok mögött felsejlő szellemi világ erőtereit és összefüggéseit.² Az ebben való eligazodáshoz jómagam olyan térképábrát tudok nyújtani, amelynek a vonatkoztatási pontjait ugyan a keresztény világnézet határozza meg, de az ösvényei a tudomány logikája mentén haladnak. A tudományos világnézet nemcsak materialista lehet, hanem kereszt-

- 1 Tiszakécskén született 1916. március 27-én. 1941-ben szentelték pappá. Előbb különböző helyeken hitoktatóként, majd 1948-tól Szentlőrincán, 1956-tól Izsákon, majd 1977-től tíz éven át a kecskeméti nagytemplom plébánosa volt. 1979-ben lett váci segédpüspök, II. János Pál pápa személyes kérésére nem költözött be a váci püspöki palotába, hanem továbbra is Kecskeméten maradt a hívek között. 1987-ben a Váci Egyházmegye főpásztorra lett, 1992-ben 76 évesen nyugállományba vonult. 2003. november 14-én hunyt el.
- 2 Ezzel kapcsolatos gondolataimat először a Budapesten, az MTA Néprajzi Kutatóintézetében 2002. november 14-16-án megrendezett „Áldás és átok, csoda és boszorkányság” c. konferencián fejttem ki. A rendezvény anyagát közreadó kötetben azonban rajtam kívül álló okok miatt az előadásom szövege nem jelent meg (vö. Pócs szerk. 2004). Más irányú feladataim miatt egészen a legutóbbi időkig nem volt módom érdemben foglalkozni e témával.

tény világgép talaján álló is. Ez ugyan kiindulópontként elfogadja a kereszténység alapvető premisszáit (pl. Isten létének tételezése, keresztény emberkép), ám teljesen a racionalitás, az analitikus, diszkurzív gondolkodás jellemzi.

Nem tagadom: vannak, akik vitatják e megközelítés létjogosultságát.³ Az összehasonlító vallástudomány széles körben elfogadott dogmája az, hogy tudományos igénnyel csak minden vallástól egyforma távolságot véve, egy közös koordináta-rendszerben lehet a vallásokat vizsgálni. Bármennyire is sokan vallják ezt a tételt, attól még nem minősül tudományosan megalapozottnak ez a vélekedés. E tetszetős és látszólag objektívnek tűnő alapállás két ok miatt sem verifikálható. Miközben a *kulturális relativizmus* eszméjén nyugszik, sajátos és sajnálatos módon nincs tekintettel az *einsteini relativitáselmélet tudományfilozófiai következményére*. Albert Einstein 1905 és 1915 között folytatott vonatkoztatási rendszerekre irányuló kutatásai során – amely előbb a speciális, majd később az általános relativitás elméletének a kidolgozásához vezetett – *bizonyítást nyert a vonatkoztatási rendszerek egyenértékűsége*.⁴ Immár egy évszázada tudható, hogy például a geocentrikus és a heliocentrikus világgép közötti vita voltaképpen teljesen meddő és eldönthetetlen, mert egyik nézet sem helytelen. A világ mindkét vonatkoztatási rendszerben egyaránt leírható tudományosan, még ha a Napot központba állító modellt matematikailag egyszerűbb is formalizálni.

A másik fontos momentum a következő: az összehasonlító vallástudomány nemzetközi szakirodalmára is érvényes Janice Boddy azon megfogalmazása, hogy a „globális materializmus nyomása” tetten érhető rajta, illetve az ezt felügyelő tudósi hagyományon.⁵ Ugyanis a kutatók túlnyomó többségének a munkáiban változatlanul *reduktív ateista*⁶ értelmezési keret jut érvényre. Noha a megközelítések bár sokféle gyökerűek, ám gyakorlatilag a materialista világgép jellemzi e műveket. Márpedig a tudomány eszköztárával egyetlen világgépről sem jelenthető ki, hogy az az egyedül igaz és verifikált valóságmodell. Így a materializmusról⁷ sem mondható el, hogy az objektív igazság kizárólagos létetemenyese volna. Helyénvaló lenne, ha a bölcsészettudományok művelői is

3 Lásd vitaindító dolgozatomat (Szulovszky 2014a) és a hozzászólásokat: Klaniczay 2014; Mohay 2014; Pócs 2014; Vargyas 2014. Az ezekben megfogalmazott ellenvetésekre adott rövid válaszom: Szulovszky 2014b. Bővebben kifejtve: Szulovszky 2017.

4 Vö. Lánosz 1978; ld még: Fercsik 1977.

5 Boddy 1994, 407.

6 E kifejezést először Katherin Ewing használta (Ewing 1994, 572.). A kifejezésre hozzászólásában Vargyas Gábor hívta fel a figyelmet, ő azonban tévesen Matthew Engelke-nek tulajdonította (vö. Vargyas 2014, 200–201, 7. jegyzet.).

7 Az agnosztikus hozzáállás gyakorlatilag megreked a materializmus szintjén.

tudatosítanak végre magukban, hogy az embert körülvevő világnak a különböző világnézetek alapján egyidejűleg több tudományos modellje létezik. Az, *hogy valami tudományosnak minősül-e vagy sem, annak nem az érvényre jutó világgép, illetve az alkalmazott vonatkoztatási rendszer a kritériuma, hanem az, hogy a metodika mennyire módszeres, logikus és analitikus, s az adott értelmezési keretben megfogalmazott magyarázat mennyire tud összhangot teremteni a rendelkezésre álló összes ismert adat között.*

Tehát minden ezt megkérdőjelező vélelem dacára, van létjogosultsága a szellemi világ néprajzi értelmezése során egy keresztény tudományos paradigmának. Természetesen, ahogy a reduktív ateista megközelítés sem homogén, a keresztény értelmezés sem uniformizált, az is többféle lehet. Építhet akár valamely keresztény/keresztyén teológiára is, de attól merőben eltérő argumentációval is élhet.

A félreértések elkerülése végett feltétlenül szükséges még néhány megjegyzést tennem. Mivel nem a teológia, hanem a bölcsészettudomány művelése a célunk, ezért nem feladatunk valamely vallási rendszer tételeinek igazolása. Így mikor egy adott világgép, illetve vonatkoztatási rendszer koordinátái szerint értelmezünk különböző vallásokat, vallási jelenségeket, ez nem jelenti azt, hogy az adott értelmezési keretet minősítjük az egyedül lehetségesnek és igaznak. Persze, magánemberként az ember meg lehet győződve a saját világgépe igazáról, de tudósként nem feledheti azt, hogy a tudomány nem alkalmas semelyik világgép vagy világnézet igazolására. A kutató tények, konkrét adatok alapján minden további nélkül kijelentheti azt, hogy a különböző vallások rendszerükben, differenciáltságukban más és más szinten állnak, ám ezt nem minősítheti értékjelzőkkel – ellentétben a teológiával, azzal az a sajátos tudománnyal, amely rendszerezően és analitikusan az isteni igazság keresésével foglalkozik, s ennél fogva elkerülhetetlen feladata az igazságtartalmakról való állásfoglalás.

Az értelmezés kerete: a keresztény világgép fő elemei

A keresztény világgép legalapvetőbb vonása a szerető Isten tételezése. Ez az Isten – a Credo szavaival – *„mennynek és földnek, minden láthatónak és láthatatlannak teremtője”*. Eszerint a világmindenség nemcsak anyagi, hanem szellemi világból is áll. Isten legfőbb jellemzője a szeretet – Szent János apostol szerint maga *„az Isten szeretet”* (1Jn 4,8) –, s az egész teremtés műve ebből a szeretetből vezethető le. Bár Ő *„mindenható Atya”*, az értelemmel bíró teremtményeit nem egyszerű alattvalónak, őt mechanikusan hozsannázó gépeknek alkotta meg, hanem felruházta őket szabad akarattal, akik dönthetnek az Istenrel való közösség mellett, de annak ellenében is. Szellemi teremtményei – az

angyalok⁸ – egy része az utóbbi utat választotta, s a jónak teremtett világban⁹ ennek révén jelent meg a rossz. A Szentírás a fellázadt, ún. bukott angyaloknak, a sátán (héber fogalom: lázadó, ellenszegülő, akadályozó) munkájának tulajdonítja,¹⁰ hogy az emberben felmerült az Isten tökéletes szeretetében való kételkedés, s az első emberpár engedetlensége folyamányaként megszűnt az Istennel való közösség ősállapota.¹¹ Így miután Isten az embert „*saját képére és hasonlatosságára*” (Ter 1,27) alkotta meg, s az emberre bízta a látható világot,¹² az ún. bűnbeesés révén „e világ” fölött a bukott angyalok bizonyos hatalomra tettek szert.¹³

A szeretet mibenléte magyarázza azt az állítást, hogy egy Isten van, de három személyben,¹⁴ hiszen a szeretet minimum két személy (ld.: Atya és Fiú) közötti viszony, de mivel Isten tökéletes, a szeretet önközlési aktusa olyan teljes, hogy az is egy tökéletes isteni személynek tekintendő. S a szeretet az oka a megváltás művének is: „*Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött fiát adta érte, hogy aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen*” (Jn 3,17). Vagyis annak érdekében, hogy a bűnbeesett ember újra teljes közösségbe kerülhessen Istennel, az Atyaisten a második Isteni személyt, a Fiút a látható világba küldte tökéletes és engesztelő áldozatul az emberiség bűneiért, aki a kereszthalálig tartó tökéletes engedmessége révén megtörte a sátán emberek fölötti hatalmát.¹⁵ Akik felismerik a történeti Názáreti Jézusban a hit Krisztusát, és elismerik őt életük urának – vagyis szabad akaratlan Istennel mellettdöntenek, más szóval megtérnek, ami együtt jár gondolkodásuk megváltoztatásával¹⁶ – újra Istennel közösségbe kerülhetnek, s Isten gyermekei lehetnek.¹⁷ Ez azt jelenti, hogy már földi életük során megkezdhetik az örök életet – amely a fizikai halál után következik –, s ennek megélését segíti a harmadik isteni személy, a Szentlélek (más fordításban: Szent Szellem) befogadása, aki ajándékaival és gyümölcseivel kiteljesíti a

8 Zsolt 89:11.

9 Ter 1:31.

10 Jel 12:7-9; 2 Kor 11:14; Kol 1:13-14; Ef 6:12.

11 Ter 3:1; Jel 12:9; Ter 3:8; Róm 1:21; Róm 5:12; Róm 5:16; Jn 5:14; 1Kor 15:22.

12 Ter 1:26-27; Ter 1:26.

13 Jn 8:44; 1 Jn 5:19; Róm 8:20-23; Zsolt 51:5; Ezekiel 18:4; Róm 2:5; Róm 2:12; Zsid 9:27; Galata 1:3-5; Galata 4:8-9; Kol 1:13.

14 Vö. Jn 1:18; Jn 10:30; Jn 14:9; Jn 14:16-17; Jn 14:26; Jn 15:26; 2 Kor 3:17-18; Jn 1:1; Jn 1:14; 2 Kor 3:17; Mt 28:19-20; 2 Kor 13:14; Jel 1:4; Jel 5:13; Ef 3:14-21.

15 Ld.: Temesi 1989.

16 Róm 12.

17 Ezt a döntést minden embernek saját magának kell meghoznia, ezért mondják azt, hogy Istennek nincsenek unokái, csak gyermekei, s a hitüket megélt emberek ezért tekintik egymást testvérek Krisztusban.

keresztény életet. A bukott angyalok – a sátán, az ördögök, démonok¹⁸ – minden erejükkel megpróbálják ezt megakadályozni.

Anélkül, hogy belemélyednék a bibliai antropológiába,¹⁹ témánk szempontjából most csak azt fontos kiemelni, hogy az Ó- és Újszövetség kinyilatkoztatása szerint Isten az embert nem csupán az univerzum anyagi állományának egy részéből, hanem *lelket* teremtve belé alkotta meg. Az ember test és lélek egysége. A héberben Isten teremtő lehelete a *rúah*, a görögben ennek rendszerint a *pneuma* a megfelelője, de ezt a szót használják magára a harmadik isteni személy, a Szentlélek megnevezésére is; a *pneuma* latin megfelelője a *spiritus* lett, a magyar fordítások ezt általában a „lélek” – utóbb gyakran a „szellem” – szóval adják vissza. Ahogy a református teológus, Fekete Károly is hangsúlyozza, „*a lélek az emberlétnek olyan aspektusa, mely kívül, ill. felül áll az anyag világán és törvényein. A lélek kapcsolja az embert Istenhez, általa képes az ember Isten Lelkével kapcsolatba kerülni, a hit és erkölcs igazságait felfogni, és életét azok alá rendelni. A pneuma nem egy része, elkülönülő darabja, szerve az élő embernek, inkább képessége, hogy befogadja Isten irányítását*”.²⁰

A materialista világréptől alapvetően a következőkben különbözik a keresztény világrép:

- 1.) ontológiailag létező valóságnak tartja Istent, illetve az angyalokat és a démonokat.²¹
- 2.) Az embert nem csupán anyagból álló, biológiai lénynek tekinti, hanem nem-anyagi jellegű lélekkel (*rúah*, *pneuma*, *spiritus*) is rendelkező teremtménynek, aki épp emiatt képes Istennel kapcsolatra lépni.²²

18 Szigeti 2008.

19 Napjaink analitikus, differenciáló tudományos szemléletét nem lehet a bibliai szövegeken számon kérni. Tekintettel kell lenni arra, hogy a sztereometrikus-szintetikus sémi gondolkodásmód nem az egymástól tisztán elkülönített fogalmak felhasználásával igyekezett a valóságot megfogalmazni, hanem a rokon értelmű szavak egymás mellé állításával. A bibliai antropológia magyar nyelven is bőséges irodalmából ld. pl. Léon-Dufour 1992, 522–528, 847–863, 1181–1183, 1214–1217, 1324–1327; Csia 1994; Wolff 2001; Gaál 2009.

20 Fekete 2009, 77.

21 E transzcendens létezők nem azonos súlyú princípiumok: Isten a teremtő, az angyalok teremtett lények, akiknek teremtsége jelenti azt az ontológiai alapot, amely lehetővé teszi a jó és a rossz közötti döntés lehetőségét és jelentőségét – ld.: az utóbbi választása alapján történő különbségtételt: bukott angyalok, vagyis démonok.

22 Az ember teremtett létezőként nem hordozza magában (anyagi valójában) létének okát és magyarázatát, ezért elemi igénye ennek a teremtett (materiális) világon túlmutató keresése. Ennek fényében a keresztény világrép talaján álló tudományos kutatás a nem-keresztény vallási megnyilvánulásokat nem elítéli, hanem vizsgálja, elemzi. – E hozzáállás katolikus teológia részéről történt alátámasztása gyanánt indokolt idézni a következő iránymutató állásfoglalást: „az Egház – mint Krisztus lelkületétől idegen dolgot – elítéli az emberek faj, bőrszín, társadalmi

Ennek megfelelően a keresztény világkép szerint az Istennel való kommunikáció nem valamiféle hallucináció, nem egy eleve patológikus jelenség, hanem reális lehetőség az ember számára. E vonásai miatt tévedés lenne irracionálisnak minősíteni a keresztény világképet. E vonatkoztatási rendszerben a különböző jelenségek értelmezése épp úgy lehetséges teljesen racionálisan, módszeresen, ok-adatolt, tudományos módon, mint egy reduktív ateista világkép talaján. Ne feledjük: a tudományos gondolkodás éppen a keresztény teológia szülötte. Szükséges megjegyezni továbbá, hogy egyébként a materialista világkép sem jelent garanciát önmagában e követelmények betartására: nem a közvetlenül vagy indirekt módon megnyilvánuló világkép, hanem a követett metodika tesz valamit tudományossá.

A szellemi kontextus

A Szentírás tanúsága szerint Isten több alkalommal is szövetséget kezdeményezett az emberrel.²³ Előbb Ábrámmal (Teremtés könyve 15. fejezet), majd később a Sinai hegyen Mózes közreműködésével Izráel népével (Kivonulás könyve 24 fejezet). E szakrális szövetség az ember számára elkötelezettséget igénylő ajándék.²⁴ Ez életközösséget, személyes én-te kapcsolatot jelent. Noha Isten ingyenes adományaként előzetes feltételek nélkül jött létre, azonban a személyesség megköveteli, hogy ne maradjon viszonzás nélkül az ember részéről. A szövetség, mint életközösség, ehhez megfelelő élet- és magatartásformát igényel az emberek részéről.²⁵ A kőtáblára vésett tízparancsolat voltaképpen ennek a summázata (vö. Kiv 20,1–17, MTörv 5,6–21).

Akaratszabadsága révén az ember dönthet Isten elképzelése szerinti élet mellett, de annak ellenében is. Mózes ötödik könyve – az ún. Második Törvény-

helyzet vagy vallás alapján történő bármilyen diszkriminációját”. A II. Vatikáni Zsinatnak az Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról szóló *Nostra Aetate* kezdetű nyilatkozata másik helye határozottan leszögezi: „A népeknél a legősibb koroktól fogva napjainkig megtalálható annak a titokzatos erőnek bizonyos észlelése, mely jelen van a dolgok folyamatában és az emberi élet eseményeiben, sőt, olykor ismernek egy Legfőbb Lényt, s még Atyát is. Ez az észlelés, illetve elismerés bensőséges vallási érzülettel hatja át életüket. A kultúra haladásához kapcsolódó vallások pedig egyre árnyaltabb fogalmakkal s mind kiműveltebb nyelvvel igyekeznek válaszolni ugyanezekre a kérdésekre. (...) A katolikus Egyház semmit sem utasít el abból, ami ezekben a vallásokban igaz és szent. Őszinte tisztelettel szemléli ezeket az élet- és magatartásformákat, tanításokat és erkölcsi parancsolatokat, melyek sokban különböznek attól, amit ő maga hisz és tanít, mégis nem ritkán tükrözik annak az Igazságnak sugarát, aki megvilágosít minden embert”. http://www.katolikus.hu/zsinat/zs_09.html (letöltve: 2017. május 31.)

23 Ezekről ld: Thorday 1996.

24 Vö. Thorday 1996, 51.

25 Thorday 1996, 53.

könyv – arról tudósít, hogy miután Isten Moáb földjén újra szövetséget kötött Izráel fiaival (MTörv 11-27 fejezet), felsorolta az áldásokat, amely azok osztályrésze, akik a szövetséget megtartják (MTörv 28,1-14), de egyúttal világosan és nyomatékkal szolt azokról az átkokról is, amelyeket a szövetség megszegői magukra vonnak (MTörv 28,15-68). Megátalkodott, súlyos bűn által az ember kirekeszti magát az Istennel való élet- és szeretetközösségből. Fontos momentum, hogy mind az áldás, mind pedig az átok következményei a következő nemzedékekre is kihatnak. Tehát az egyénnek nemcsak saját magával szemben, hanem a leszármazottai iránt is van felelőssége, cselekedetei rájuk is kihatnak. Az Isten szerinti életvitel, vagy éppen ellenkezőleg: a súlyos személyes bűn olyan elvetett mag, amelynek előnyeit, illetve a hátrányait az utódok aratják le: élvezik, vagy éppenséggel megsínylik.

A teremtéstörténet prófétikus elbeszélése szerint Isten hatalmat ruházott az emberre az élettere fölött (vö. Ter 2,19-20). Szavának, konkrét és/vagy szimbolikus cselekedeteinek súlya van. Minden tette, életének irányultsága kihat a környezetére. Aki a szövetség hűséges megtartója, tehát Isten embereként él, megszenteli azt. Aki viszont Isten rendeléseit, a szövetség törvényeit semmibe veszi, az életével és cselekedeteivel – akár tudatosan, akár öntudatlanul is – az ördög működésének nyit nagyobb teret. Szavaival és tetteivel, illetve Istennel, az angyalokkal vagy éppen az ördögökkel történő interakciói által az ember az egész életvilágát *szellemi* (pneumatikus) *kontextusba* helyezi, ezektől függővé válik, sőt, a látható világ dolgaival együtt e láthatatlan környezetet is az utóda-ira hagyja.

A zsidó-keresztény kultúrkörben az emberi világ helyei összekapcsolódnak a szellemi világgal. Ahol sokat imádkoznak, böjtölnek, az a hely az angyali hatások területeivé válik, ahol így isteni befolyás érvényesül. Ahol pedig jóslással, varázslással, és bármely más, Istentől elrugaszzkodó tevékenységekkel foglalkoznak, ördögivé válik az a hely. Éppen ezért az egyház régi tapasztalata, hogy az egyes helyeknek különböző szellemi meghatározottságai vannak. Amikor az emberek imádkoznak és böjtölnek, és erre válaszként a Szentlélek felszabadít valamely területet, akkor a szó fizikai értelmében nem a démonok „változtatnak helyet” – elvégre ők nem helyhez kötött lények –, hanem a hely kerül új szellemi kontextusba. A démonok helyett a jó angyalok uralma alá, amelyben a Szentlélek ereje jobban érvényesül. Ahogy a teológus Kovács Gábor fogalmaz, „*Isten mindenható így is, úgy is; de az embernek szabadon kell a Megváltó erejével olyan szellemi kontextusra törekednie, ahol a jó angyalok támogatásával nyitottabbá válhat a Szentlélek tevékenysége előtt. Az ember a maga testi-lelki egységében vesz részt ebben a folyamatban, tehát térbeli meghatározottságával*

is”.²⁶ Ez az összefüggés adja a „létjogosultságát” a *zarándoklatoknak*, illetve a *búcsújáró helyeknek*.

De nemcsak helyeknek, a *tárgyaknak* is van szellemi kontextusuk. Az egyházi gyakorlat olyan szent szimbólumai, mint például a keresztség vize és a bérmálási krizma, evangéliumi összefüggésben állnak, s ezeket Isten eszközül használja pneumatikus hatások közlésében. Ugyancsak erre vezethető vissza a tárgyak megáldása és az ereklyék tisztelete. Az Apostolok cselekedeteiben olvasható, hogy „*a betegeket kivitték az utcákra, hordágyakra és ágyakra rakták őket, hogy amikor Péter arra megy, legalább az árnyéka érje valamelyiküket, s megszabaduljanak betegségeiktől*” (vö. Ap. Csel. 5, 15.).

Jómagam többször is saját szememmel láttam, ahogy a közbenjárók egy démoni zaklatásban szenvedőért imádkozva, őt körülállva, bevett szokás szerint az imát kérő vállára teszik a kezüket. Az illető ezt nyugodtan fogadta, egészen addig, amíg az egyik imádkozó észrevétlenül elő nem vette egy szent ereklyéjét. E közbenjáró mindegyik esetben az alany mögött, vagy oldalt kissé hátrább állt, úgy, hogy az imát kérő nem láthatta, hogy bármit is elővenne a zsebéből. Amikor azonban az ereklyét az alany hátához, illetve a vállához érintette, az imát kérő a hátát, illetve vállát abban a pillanatban úgy arrébb rántotta, mintha tűz perzselte volna meg.²⁷

A tárgyak azonban nemcsak pozitív, hanem negatív pneumatikus hatások közlésére is szolgálhatnak. A katolikus egyház, a talizmánokat, amuletteket és egyéb varázseszközöket már régóta a szentségek és szentelmények *sátáni utáztatának* tekinti. Fontos hangsúlyozni, az ártó hatás nem a tárgyak fizikai mivoltában rejlik, hanem abban a szellemi összefüggésben, amelybe a fölöttük elmondott okkult formula helyezi őket.²⁸ Ezeket a dolgokat gyakran megetetik vagy megitatják valakivel, aki az átok hatása mellett jellegzetes fájdalommal érez a gyomrában is. A szabadulásáért való imák során nem ritkán különös anyagok vagy tárgyak is távoznak a testből.²⁹ Ahogy Kovács Gábor hangsúlyozza, „*ha nem a tényeket próbáljuk elgondolásainkhoz szabni, hanem elgondolásainkat*

26 Kovács 2007.

27 Hasonló történetet közöl a szenteltvízről Röck Gyula: „*Pogány G. ezredes mesélte, hogy egy ismerősével kiment az egyik budapesti tébolydába, elmebetegét látogatni. De ő, ismerve a beteg betegségét, élt ama gyanuperrel, hogy az illető nem beteg, hanem megszállott. Ez okból titkon kis üvegcsőben szentelt vizet vitt magával s mikor a beteg nem látta, ujjait megnedvesítette, majd a beteg kezére fröccsentette a szentelt vizet, mire a beteg, mit sem tudva mi történt, idegesen kezdte »fújni« kezéről a szentelt víz »erejét«.* Ezt többször megismételte s mindig ugyanígy hatott vissza a »beteg«...” Röck 1942, 147.

28 Ez jelent veszélyt a homeopátiás szereknél is.

29 Kóváry 1976; Amorth 1994; Kovács 2007, 155–157.

szabjuk a tényekhez, tudomásul kell vennünk, hogy a tárgyak szellemi kontextusa épp olyan valóságos, mint a helyeké”. Ennek negatív irányú megnyilatkozása a tárgyakhoz kapcsolódó mágia, rontás, átok. Ez utóbbi különleges kapcsolatot jelent a szóban forgó tárgy és egy vagy több gonosz lélek között, s ez az oka, hogy a *Katolikus Egyház Katekizmusa* nemcsak személyek, hanem tárgyak exorcizmusáról is beszél.³⁰ A szellemi kontextus pozitív megnyilvánulásaként tekinthetünk például a tárgyak megáldása gyakorlatára, illetve az ereklyék kultuszára.

A katolikus teológustól, dr. Kovács Gábortól idézem: „*Aquinói Szent Tamás szerint »omnia corporalia reguntur per angelos«, vagyis: »Minden testi dolgot az angyalok irányítanak«. És hozzáteszi: »Ezt nem csupán a szent tanítók állítják, hanem minden filozófus is, aki elismeri a nem-testi valóságok létezését« (STh I 110,1c). Elsősorban Arisztotelészre gondol, aki nagy szerepet tulajdonít az univerzumot kormányzó intelligenciáknak. De a jó és rossz szellemek létezése és szerepe egész az újkorig zavartalan kömeggyőződés minden népnél, és számunkra is meggyőzően föltárul, ha vesszük a bátorságot, és megszabadulunk a technika korának szemléleti egyoldalúságaitól».*³¹ Az elmúlt esztendőkből a pszichiátria tudományán belül is megfogalmazódott az, hogy a démoni megszállottság valóban létezik. Mérföldkőnek számít e téren Simone Morabito „*Pszichiáter a pokolban. Tudományos riport*” című könyve.³² A kitűnő bergamói orvos hosszú éveken át egyetemen tanult biológiai-élettani megközelítéssel tekintett a pácienseire, s a megszokott pszichiátriai eszközkészlettel kezelte a hozzá fordulókat. Egészen addig, amíg a tanult betegségtünetek közé egyáltalán nem sorolható, sokkoló manifesztációkkal nem találkozott az orvosi praxisában. Ez a szemléletét teljesen megváltoztatta. Azóta szisztematikusan dokumentálja azokat az eseteit, amelyeknél démonok által okozott betegséget talált. Munkája során ez a hozzáállás vezérli: „*elhiszem azt, amit tapasztalok*”. Ahogy a könyvében megjegyzi, „*e krédóm fényében, a tudomány és a lelkiismeret embereként módom volt arra, hogy démoni megszállottság eseteit figyeljem meg kifinomult orvosi eszközök segítségével. Amikor ezek a páciensek ördögűzésen mennek keresztül, a teljes amnézia állapotában találják magukat. Nem emlékeznek a rémítő kiáltásaikra, a groteszk pszichomotorikus reakcióikra, az előrelátásukra, látnoki tapasztalataikra és más természetfölötti jelenségekre*”. Morabito hangsúlyozza, csak ritka esetekben gyengíti ez az állapot a személy intelligenciáját és belső életét. Ettől eltekintve, az időnkénti megszállottság ál-

30 KEK 1997, 1673. pont

31 Kovács 2007, 31–32.

32 Morabito 2004., lengyel fordítása: Morabito 2011.

lapotától szenvedő emberek képesek arra, hogy felelős pozíciókat töltsenek be, politikusokként, ügyvédeként vagy diákokként működjenek, és szakszerűen teljesítsék a kötelességeiket. Esetenként azonban súlyos kint tapasztalnak meg, amelyet tudományosan kell dokumentálni. Az ilyen pillanatoknál úgy tűnik, hogy egy másik, ijesztő természetű személy cselekszik bennük. Az ördögűzés során megtapasztalható, hogy a gonosz szellem által uralt személy, még ha idős emberről is van szó, képes akkorát ugrani, mint egy fiatal akrobata. A megszállott személy általa soha nem tanult nyelven beszél, Istenkáromlást és átkokat visít, kinevet és gúnyol, és képes fémtárgyakat könnyedén összecsavarni. Ezen kívül olvas mások gondolataiban, és feltárja a jelenlévők rejtett titkait.³³ A pszichiáter professzor által említett jelenségek megegyeznek az ördögi jelenlétnel a *Rituale Romanum* által is felsorolt ismérveivel.³⁴

A *New Oxford Review* 2008. márciusi számában jelent meg Richard E. Gallagher New York-i pszichiáter leírása egy démoni megszállottság esetről, amelynek része volt egy 30 percig tartó levitáció is.³⁵ Akárhogy is nézzük, e jelenséget a pszichiátriai betegségek egyetlen osztályozása sem tünteti fel betegségtünetként, s a materialista megközelítés nem szolgál magyarázattal arra, hogy miért nem érvényesült fél óráig a szóban forgó személynél a gravitáció törvénye. Gallagher cikkéhez több pszichiáter is egyetértően szolt hozzá.³⁶

2013 tavaszán életbe lépett az amerikai pszichiáterek szövetsége által kiadott diagnosztikai és statisztikai kézikönyv (*Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders*) legújabb kiadása (DSM-5), amely már nemcsak a patológus, hanem a ***nem-patologikus megszállottság létét is elismeri***.³⁷

A démoni hatások típusai

Szent Ágoston ismert hasonlata szerint Jézus Krisztus kereszthalála és feltámadása óta a keresztény ember számára a bukott angyalok olyanok, mint a megkötözött harapós kutya. Csak akkor sebezhetnek meg, ha a bűn, az Isten ellen való lázadás, illetve az okkultizmus miatt a hatókörébe lépünk. „*Jézus Krisztus kötözte meg keresztje és feltámadása által a sátánt, hatalmat vett fölötte, s ezt a hatalmat minden kereszténynek át is adja*”.³⁸

33 Morabito 2004, 13–14.

34 Lényegében ugyanezeket az ismérveket jelölik meg más keresztény felekezetek is. Vö. Mayes é.n.

35 Gallagher 2008.

36 Ld. a *New Oxford Review* 2008. júniusi számában Joseph T. English (Manhattan, New York) és Mark J. Albanese (Cambridge, Massachusetts) olvasói levelét.

37 Spiegel et alii 2013; Saville-Smith 2013; Sersch 2013, 11, 14–15.

38 Gál 1996, 274.

A lélek mélye, ahol a szabad elhatározások születnek, nem megközelíthető a démonok számára; csupán a test és lélek határterületén, a pszichén keresztül próbálhatnak befolyást gyakorolni. Egyedül a súlyos bűn helyezi az emberi személyt mindenestül a sátán hatalma alá.

A bűnön kívül a sátán és a démonok minden egyéb befolyása kizárólag a testre vagy/és a pszichére terjedhet ki. A démoni befolyás különböző típusait tekinti át az 1. számú táblázat.³⁹

DÉMONI BEFOLYÁS						
Támadás		Behatolás		Megszállás		
A démonnak nincs hatalma az ember fölött, de megpróbálja azt megszerezni		A démon már valamilyen hatalmat gyakorol az ember fölött, de az ember személyisége még nem szorul háttérbe		A démon olyan erős hatalmat gyakorol az ember fölött, hogy az ember személyisége háttérbe szorul a démoni személyiség mögött. A démoni megszállás mindig pszichikai jellegű, és a pszichén keresztül befolyásolja a testet is		
Pszichikai támadás		Fizikai támadás		Elnyomás (oppressio)	Birtokbavétel (possessio)	
Kísértés	Ellenállítás	Zaklatás	Bántalmazás			
			a démon a psziché valamely területén olyan erős kísértést/ellenállást okoz, amely a befolyásolt személy ellenálló képességét, ill. teljesítő-képességét korlátozza, de csak annyira, hogy annak saját személyisége még érvényesül.	a démon fáradtságot, tüneteket, betegségét idézhet elő a testben	a megszállott személy és a megszálló démon személyisége felváltva érvényesül (rohamok)	az eredeti személyiség állandó jelleggel háttérbe szorul a démoni személyiség mögött
A hatás erősségének növekedési iránya: ➔						

1. táblázat. A démoni hatások típusai

39 A táblázatot dr. Kovács Gábor rendszerezése alapján készítettem. Vö. Kovács 2007.

A megszállottság fennállásáról abban az esetben beszél az egyház, amikor a paranormális jelenségek bizarr és öncélú formákban nyilvánulnak meg: megmozdíthatatlan testsúly felvétele vagy éppen levitáció; idegen, nem tanult nyelven való beszéd és megértése, jövőbelátás, titkok megismerése,⁴⁰ s ha ez együtt jár a szent dolgoktól irtózással, ezektől való félelemmel (szentségek, szentelt víz, szentelt olaj, imádság, templom elutasítása).⁴¹ A megszállottság pszichózis-hoz hasonló tüneteket produkálhat, rosszulleteket, félelmeket, a személyiség lefokozottságát, vagy „lecseserlését”, akaratlan cselekményeket, az akarat szabadság elvesztését.⁴² A katolikus egyház éppen emiatt körültekintő eljárásra inti az exorcistát. A jelenleg is érvényben lévő egyházi törvénykönyv 1172. kánonja szerint e szolgálatra „*csak jámbor, tudós, józan és kifogástalan életű áldozópapnak*” adhatnak felhatalmazást. A *Rituale Romanum* nyomatókkal fölhívja az exorcista figyelmét arra, hogy „*ne higgye el túl könnyen, hogy valakit megszállt a gonosz lélek; e célból ismerje jól azokat a tüneteket, amelyek megkülönböztetik a megszállottat azoktól, akiket valamilyen, főleg pszichikai betegség sújt*”.⁴³ Az ördögűző szolgálathoz tehát a pap – s lehetőleg a segítői részéről is – az érett hiten, teológiai felkészültségen és higgadt, kiegyensúlyozott személyiségen kívül szükséges egy sajátos képesség, a *discretio spirituum*, az ún. szellemek megkülönböztetésének az adománya is e feladathoz.⁴⁴ Az Egyház azt is tanácsolja, hogy lehetőség szerint igénybe kell venni a lelki dolgok iránt érzékkel bíró orvos vagy pszichiáter segítségét is.⁴⁵ Mielőtt a püspök, vagy a püspök által e szolgálatra felhatalmazott pap latinul elimádkozná a *Rituale Romanum* erre előírt imáit,⁴⁶ az első alkalommal aprólékos anamnézisre kerül

40 Ahogy kanonizált szentek élettörténetei és napjainkban is gyakori példák egyaránt tanúsítják, nem öncélú módon e jelenségek egy része az Istennek átadott életű keresztények körében is előfordul, s rendszerint a hit és az egyházhoz tartozás megerősödésével társul. – McDonnell–Montague 1994; Suenens 1994, 25–33.

41 Az ördög és a megszállottság problémájáról a Hittani Kongregáció megbízásából készített *Les formes multiples de la superstition* c. tanulmányt ismerteti: Mérleg, 11. 1975, 299–301. Ld. még Rodewyk 1963; Kóvári 1976; Kasper–Lehmann 1978; Höffner 1978; Amorth 2009.

42 E tüneteket ismerteti a *Rituale Romanum*. Ld. még: Amorth 1994; Amorth 2009.

43 Amorth 2009, 189.

44 Az adományok mibenlétéről tömör tájékoztatást nyújt: Buob 1994. A *discretio spirituum*ról ld. a Szolgálat 1990 húsvéti, 85. számának tematikus összeállítását, benne különösen Naszályi Emil, Nemesszeghy Ervin és Örsy László tanulmányait (Naszályi 1990; Nemesszeghy 1990; Örsy 1990), valamint Hengsbach 1979.

45 Ld. pl. Amorth 1994, 51.

46 A *Rituale Romanum* 1614 és 1999 között érvényes ördögűzésre vonatkozó irányelveit és az ördögűzés szertartásának imáit magyarul közreadja: Amorth 2009, 188–204. A II. Vatikáni Zsinat szellemében utoljára az exorcizmusra vonatkozó liturgikus előírás készült el: *Rituale Romanum* – De exorcismus et supplicationibus quibusdam. Editio typica. Typis Polyglottis Vaticani, MIM.

sor, hogy kiderüljön, az egyház közbenjárását kérő, feltehetően démoni hatásoktól szenvedő ember – illetve a családja – életében melyek lehetnek azok a pontok, amelyek lehetővé teszik a gonosz lélek befolyását. Azok a szakemberek, akik az ördögűzés problémakörével nemcsak elméleti, spekulatív síkon foglalkoznak, pontosan tudják, vannak olyan ismérvek, amelyek révén a konkrét esetekben eldönthető, hogy az adott állapot betegségre vagy démoni eredetű okra vezethető vissza, esetleg e két tényező együttesen játszik szerepet benne. A római egyházmegye exorcistája több évtizedes tapasztalata szerint a bizonytalan esetekben a latin nyelvű ördögűző ima elmondása önmagában is diagnosztizálja, hogy milyen gyökerű a probléma: ha van démoni jellege, akkor nem maradnak el az ilyenkor szokásos megnyilvánulások.⁴⁷ Az általam ismert magyar gyakorlatban rendszeres a tapasztalatcsere az egyházi és az orvosi (ideggyógyász, pszichiáter, neurológus) szakemberek között.

Jóllehet, felismerhető, hogy adott esetben démoni vagy pszichiátriai jellegű-e a probléma, olykor előfordul, hogy mind a két tényezővel számolni kell. A tapasztalat szerint főként a huzamosabb ideig tartó démoni zaklatások során kialakulhatnak pszichés betegségek is. Az ilyen esetek feltétlenül megkövetelik az orvossal való együttműködést. Az esetleg meglévő lelki sérülések miatt az általam ismert exorcista pap mind a hozzátartozók, mind pedig a démoni problémáktól (is) szenvedő emberek előtt – ha csak mód van rá –, kerüli az „ördögűzés” kifejezés használatát, helyette inkább áldást emleget, vagy azt, hogy „elmondjuk az egyház e célra szolgáló imádságát”, s azért is ragaszkodik az exorcizmusok latin nyelvű szövegéhez, mert azok – az érintettek túlnyomó többsége számára érthetetlen jelentésű – szavai így véletlenül sem okozhatnak pszichés sérülést.

Adatok, történetek, megfontolások

A következő történetek az érintettek saját beszámolóin, illetve az 1990-től végzett közvetlen megfigyeléseimen alapulnak. Bár ezekben megítélésem szerint egyértelműen tetten érhetőek a természetfölöttivel történő valós interakciók – zömében démoni manifesztációk –, nem tételezem azt, hogy automatikusan *minden* folklóradat mögött ez áll. Azt viszont feltétlen állítom, hogy az értelmezési keretből nem zárható ki ez a tényező. A téma érzékenysége miatt a történetek főszereplőinek: az adatközlőknek a nevét nem tüntettem fel, helyette megváltoztatott keresztnévet írtam – vagy ha az elbeszélés lehetővé tette, még azt sem –, két esetet kivéve, ahol az érintettek vállalták nevük közlését.

Ld. még Hauke 2006.

47 Amorth 1994, 48–49.

A vallásos világképben a tér – akárcsak az idő – nem homogén: vannak megkülönböztetett helyek (és idők). A különböző korok és kultúrák hagyományos társadalmaira egyaránt jellemző az a viselkedés, hogy amikor letelepednek, az első dolguk az, hogy a lakóterüket – voltaképpen az „élhető kozmosz” gyanánt – szimbolikusan kiszakítsák a természeti tájból, az ismeretlen, démoni térből. A kereszténység körében lényegében ezt a célt szolgálja *keresztállítás*, a *kápolna*- vagy *templomépítés*. Ugyanez a gondolat húzódik meg a temető – egy külön szertartás során megszentelt – terének körülhatárolásában, illetve a határkereszt-állítás egykori gyakorlatában. A terület így Istennek szentelt szellemi kontextust nyer. Mindmáig ez zajlik a Vízkereszt utáni időszak *házszentelése*i során is.

A térnek – a természetinek épp úgy, mint az épített környezetnek – vannak olyan pontjai, amelyeket különösen tisztátalannak, démoni uralom alatt állónak tartanak. Számos folklór-adat szerint ilyen hely többek között az árnyékszék és a *kémény*. (A lakóház füstmentesítését szolgáló épített üregnek a gyulladásveszélyes kátrány és korom lerakódását eltávolító kéményseprő alakjához eredetileg ezért tapadt negatív előjel – ennek az emléke él némely hozzá kapcsolódó szokáscelekvésben, illetve a Fekete Péter kártyajátékban.⁴⁸) Az elmondottak miatt figyelemre méltó a következő történet.

Tisztátalan helyek

Vidéki plébánia, nyári lelkigyakorlat. Éjfél közelgett, sok fiatal már aludt. Egy leány, aki már egy ideje a megszállottság problémájával küszködött, nem feküdt le. A pap megkérdezte tőle: Mért nem alszol?

Erre a lányból egy, a sajátjától merőben eltérő, másfajta hang kezdett beszélni:
– Én vagyok a virrasztó, én öröködöm itt. Sosem alszom, én vagyok az ördög. Én vagyok ennek a háznak az őre.

A lányban felvetett és így szólt:

– Sok mindent láttam ám én itt az évek során, elmondjam?

Mire a pap:

– Nem vagyok kíváncsi rá, hallgass Jézus nevében.⁴⁹

48 Minderről, s az előjel-váltás hogyanjáról ld. Szulovszky 2008, 119–124.

49 „Az exorcizmus szertartáskönyve óva inti az ördögűzőt, hogy kíváncsiskodjon: kerülje a szófecsérlést, a fölösleges és kíváncsiskodó, főleg pedig a jövőbeli vagy rejtett tényekre vonatkozó kérdéseket, melyek nem tartoznak hivatalához. A tisztátalan léleknek azonban parancsolja meg, hogy hallgasson és csak a kérdéseire feleljen. [...] A következő kérdéseket kell például feltenni: hány szellem van jelen és mi a nevük, mikor kerültek az illető személybe, mi a megszállottság oka, és más ehhez hasonlókat. Ami a gonosz lélek többi haszontalanságait, a nevetést, az ostobaságokat illeti, az ördögűző szakítsa félbe”. Amorth 2009, 191.

– De akkor megmutatom neked, hol szeretek itt lenni, melyek a kedvenc helyeim itt...

A megszállott meggörnyedve kiment a folyosóra, és tisztelettudóan mutogatva sorban a papnak, miközben beszélt a leányból:

– Ez itt a kéménykürtő, jó kormos, ezt szerettem, meg a másikat...

A ház végébe érve a régi, már nem használt fából készült árnyékszékre mutatott:

– Meg ezt ni... Meg a padlást is...

Ezek után a lány elhallgatott.

A pap szabadítóimát mondott, majd szenteltvízzel meghintette a jelzett helyeket. Erre a lány megnyugodott, és csendben elment aludni – ugyanis az említett helyek szellemi kontextusa megváltozott, így az előbb megnyilvánult területi szellem hatása a démoni zaklatásokkal küszködő személyre megszűnt.

Területi szellemek

Ismert beszédfordulat a *genius loci*, a *hely szelleme* kifejezés, s bizonyára sokan megtapasztalták, hogy a tér bizonyos pontján különösen jól, vagy éppen ellenkezőleg, fölöttébb nyomasztóan érzik magukat. Ennek nemcsak egyéni, lélektani eredetű hangulati oka lehet, hanem állhat e mögött természetfölötti hatás is.

Egy római katolikus pap mesélte, hogy fiatal korában egyszer túrázás közben, Nagykovácsi felett a hegyoldalban talált egy barlangot. Leült a barlang szájában, és egyszer csak azt érezte, hogy egy rendkívüli öröm, egy különleges belső derű árad szét az egész lényében. Később megtudta a falusiak elbeszéléséből, hogy valamikor egy szent életű remete lakott abban a barlangban. Imádságos, Istennek szentelt élete az egykori lakóhelyét is „átítatta”, vagyis meghatározta a barlang pneumatikus kontextusát.

Ezzel szemben vannak olyan helyek, településrészek, amelyet a nemzedékek óta tartó, a szó mindkét értelmében istentelen életmód szinte egyenesen az ördögnek „szentelt”. Ilyen helyeken – gyakorlatilag a saját tere-numukon – különösen nagy a démonok aktivitása és hatóereje. Lelki sebek sokaságát (elutasítottság, önbecsüléshiány, kishitűség, stb.) okozva, szinte egytől egyig deprimálhatja az ott lakókat. Egy exorcista pap mesélte, egy ilyen „negatív töltetű” falurészen élő asszony felkereste, kérve, hogy imádkozzon érte és a családjáért, hogy tudjanak végre az ötről a hatra jutni, s ne úgy éljenek, mint a környezetükben élők. A pap eleget tett a kérésnek, és rendszeresen az imáiba foglalta a családot. Múltak a hetek, hónapok, és nem történt semmi változás, egy fikarcnyi javulás sem. Ezek után felkereste a családot a lakásukban egy,

a szellemek megkülönböztetése karizmával megáldott világi szolgálóval, aki a paphoz hasonlóan egy területi szellem démoni uralmát érzékelte. Ezután, ha lehet, még odaszántabban imádkozott a lekipásztor, ám a család mindaddig nem tudott a sikertelen, csupa kudarc életén változtatni, amíg el nem költöztek onnan. Addig ugyanis, mint egy szellemi mocsár, valami mindig lehúzta őket és szinte teljesen lenullázta változtatni akaró elszánásukat.

A materialista világnézet talaján álló pszichiáterek előszeretettel mondják azt, hogy az ember életében az ördög munkájának a tételezése lényegében háritás, amellyel az érintett felmenti magát a felelősségvállalás alól. Jóllehet, a kereszténység ismeri azt az eshetőséget, amikor valaki az ősök bűne miatt hordoz egy „démoni csomagot”, ám ez nem jelenti azt, hogy az illetőnek ne lenne módja ebből a teherből kilépnie, azaz ne lenne felelős a saját életéért, döntéseiért. Jézus Krisztus megváltó műve ugyanis azt is jelenti, hogy mindenből van kiút, mindig van lehetőség a megtérésre, bűnbánó Istenhez fordulásra, vagyis az átok helyett az áldás választására.

Az ősök bűne

Mózes ötödik könyvének 28. fejezete az áldással és az átokkal foglalkozik. Az áldás feltétele: *„ha hűségesen hallgatsz az Úr, a te Istened szavára és lelkiismeretesen szem előtt tartod minden parancsát, amelyet ma adok neked, az Úr, a te Istened a föld népei fölé emel; mind rád szállnak és teljesednek a következő áldások, ha hallgatsz az Úr, a te Istened szavára”* (MTörv 28, 1-2), s ezt követően hosszan sorolja az élet különböző területein az áldás megnyilvánulásait. Átok akkor éri az embert, *„ha nem hallgatsz az Úr, a te Istened szavára lelkiismeretesen szem előtt tartva parancsait és törvényeit, amelyeket ma adok neked, akkor utolérnek s teljesednek rajtad mindezek az átokok”* (MTörv 28,15), és sorolja a Szentírás – az áldások ismertetésénél négyszer hosszabban! – azokat a csapásokat, amelyek az olyan embert érik, aki lázadása folytán kilép az Istennel való közösségből. A 30. fejezet első verseiben azonban újra megnyilvánul az irgalmas, az újrakezdést lehetővé tévő Isten: *„ha ezek az ígéretetek, az áldás is, az átok is, amelyeket ma szemetek elé tártam, valósággá válnak, de a népek közt, akik közé az Úr, a te Istened taszít, magadba szállsz, s gyermekeiddel együtt szíved, lelked mélyéből megtérsz az Úrhoz, a te Istenedhez s hallgatsz mindenben a szavára, ahogy ma megparancsoltam neked; az Úr, a te Istened változtat sorsodon, megkönyörüül rajtad”* (MTörv 30,1-3).

Klára a nagyhatalmú Bibliatanító, Derek Prince (1915–2003) „Áldás vagy átok: választhatasz!”⁵⁰ című könyvét olvasgatva elgondolkodott azon, hogy vajon az ő

50 Prince 1991.

életén a felmenők vétkei miatt van-e valamilyen átok, behatolási pont az ördög számára? Teljesen hitetlen családban nőtt fel, felnőttként tért meg és lett keresztény. Elkezdett imádkozni, kérve Isten vezetését. Imádság közben egyszer csak két szó helyeződött a szívére: válás és abortusz. Ismerve a családja történetét, az első szón nem lepődött meg. A második előfordulásáról azonban nem tudott. Miután édesanyjával elbeszélgetett, kiderült, nem véletlenül jött az a második szó sem. Ezek után elimádkozta a könyvben olvasható fohászokat és megvallásokat, és Jézus Krisztus nevében ellene mondott a válás démonának és az abortusz szellemének, s kérte a mennyei Atyát, hogy teljesen szabadítsa őt meg ezek hatásától, és egyúttal megbocsátott minden ősenek, akik e bűnöket elkövették.

Klára évekkal később – immár csaknem húsz esztendeje – férjhez ment, öt gyermeküket nevelve harmóniában él a férjével, és azóta még csak meg sem kísértette a válás vagy az abortusz gondolata.

A tárgyak hatása

Miután az Afrikában – előbb Ghánában, majd Ugandában – szolgáló Ernst Sievers atya megismerte a Szentlélekben való megújulást, úgy döntött, a missziós munkáját teljesen erre kell építenie. Az első bűn óta az ember fél Istentől, nem meri átadni neki az életet, ám ugyanakkor szíve legmélyén vágyódik utána. Úgy vélte, ennek a bizalomhiánynak a legyőzését tökéletesen segíti egy olyan lelkigyakorlat, amely Isten atyai szeretetéről, a bűnről, a megváltásról, a Jézus melletti döntésről, a Szentlélek szerepéről, a tanítványságról és az egyházban való küldetésről gondolkodva közelebb visz Isten igazságához, s ezáltal Istenhez.⁵¹ Az általa kidolgozott nyolchetes szeminárium anyaga az 1980-as évek végére eljutott Magyarországra is, ahol különösen sokat tett elterjesztéséért Katona István atya, a magyar katolikus karizmatikus megújulás egyik meghatározó személye.⁵² Az „Élet a Lélekben”, vagy ahogy gyakran nevezik: Szentlélek-szemináriumok hetenként tartott foglalkozásait egy tanítás vezeti be, amelyet kiscsoportos megbeszélés követ, s a következő heti találkozóig minden napra van néhány szentírási szakasz, amelyekről a résztvevőknek a „szívükben forgatva” elmélkedniük kell.

Az 1990-es években elkötelezett világi katolikus hívők Erdély több pontján is szerveztek ilyen szemináriumokat úgy, hogy magnókazettáról meghallgatták Katona atya tanítását, majd arról megosztották egymás közt a gondolataikat.

51 Sievers 1994, 7.

52 Katona István rk. lelkész, az Emmausz Katolikus Karizmatikus Közösség vezetője, illetve a Marana Tha 2000 Alapítvány létrehozója. 2012-ben a Hit Pajzsa díjjal tüntették ki. Névrakona a volt egri segédpüspöknek.

A Szentlélek-szeminárium harmadik harmadában sor kerül a résztvevőknek egy átfogó lelkiismeretvizsgálatra, s egy mély, ún. életgyónásra. Ezt követi az ún. életátadás, amikor a kurzus résztvevői ünnepélyesen felajánlhatják életüket Jézus Krisztusnak. Mindazokért, akik készek ezt megtenni, a szeminárium vezetője és segítői külön imádkoznak. Mivel az erdélyi papság körében egészen a legutóbbi időkig gyanakodva szemlélték a „karizmatikus” összejöveteleket, az életgyónások meghallgatására, illetve az életátadó imára előszeretettel hívtak meg magyarországi papokat. Néhány alkalommal magam is útitársa voltam ilyen vendég-papnak.

Egy erdélyi nagyvárosban történt. Előző nap mindenki elvégezte az életgyónását, s javában tartott az életátadó és közbenjáró imádság. A szeminárium résztvevői között volt egy negyvenegynéhány éves édesanya a tizenhat éves fiával. Az édesanyáért már imádkoztak, a tiszta tekintetű fiú következett. Elmondta saját megfogalmazásában az életátadás szavait, s ahogy a körülötte állók elkezdtek érte a közbenjáró imádságot, hirtelen éktelen üvöltés hagyta el a torkát és ijesztően rángatózni kezdett. Szinte mindenki megdermedt, ám az alkalmat vezető pap korántsem, bőven volt ugyanis hasonló tapasztalata. Néhány szóval megnyugtatta a helyiség másik sarkában várakozó, és halkán beszélgető embereket, majd pedig a szolgáló társai kivételével mindenkit kiküldött a teremből.

A démoni megnyilvánulások folytatódtak, de az ima is rendületlenül folyt. Egyszer csak az egyik tapasztaltabb szolgáló tekintete megakadt a fiú egyik ujján lévő gyűrűn, amelyen szabadkőműves jelképek voltak. Halkan odasúgta a papnak, hogy nézzen csak a fiú gyűrűjére. Odapillantott, majd leállította az imát. Az önkívületi állapotban lévő fiút leültették, aki lassan magához tért. Nem emlékezett semmire, hogy mi történt vele, csak egy kicsit kimerültnek érezte magát.

A pap elkezdte kérdegetni a gyűrűről, hogy honnan van, kitől kapta. A fiú elmesélte, hogy a nagypapjé volt, tőle örökölte. „Tudja-e, hogy a nagypapa honnan kapta azt a gyűrűt?” – jött az újabb kérdés. „Igen, tudom. Szabadkőműves volt, onnan való” – hangzott a válasz. A pap ezután elmondta, hogy a szabadkőművesség összeegyeztethetetlen az egyházzal tartozással, s a szabadkőműves nagypapa miatt ki van szolgáltatva démoni hatásoknak. A teendője annyi, hogy először bocsásson meg nagypapjának a szabadkőművesség, és annak következményei miatt, majd kérje Jézus Krisztus szabadítását.

A fiú így tett, majd ezután újra folytatták a közbenjáró imádságot a fiúért. Bár volt még jó néhány erőteljesebb démoni megnyilvánulás, az ima megtette a hatását. A korábban időről időre visszatérő szorongásai is elmúltak a fiúnak, s a tekintete még tisztább, ragyogóbb lett.

A kimondott szó súlya

A Szentírás tanúsága szerint – és ahogy tradicionális társadalmakban is gondolják – a kimondott szónak súlya van. Az emberi szó a személy kifejezője, s ily módon részesedik erejében és bizonyos hatékonysággal rendelkezik.⁵³ Ahogy karizmatikus irodalom egyik klasszikusa, Charles Capps fogalmaz, „*a szavak a világmindenség legerőteljesebb tényezői*”.⁵⁴ A Szentírás a bibliai kinyilatkoztatás Istenének egyik legjellegzetesebb vonásának azt mutatja – ellentétben más istenekkel, akiknek „*van szájuk, de nem beszélnek*” (Zsolt 115,5) –, hogy Ő beszél az emberekkel.⁵⁵

Az Ő szavára keletkezett az egész világmindenség, s az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember számára az istenképiség egyúttal azt jelenti, hogy felelősséggel tartozik szavaiért, hiszen azt egyaránt használhatja jóra és rosszra. Beszéde építhet vagy rombolhat, kimondott szava lehet áldás vagy átok. Az ember szavának különösen azokra van meghatározó hatása, akik a hatalma, tekintélye alá tartoznak. Amint a Biblikus Teológiai Szótár megfogalmazza, az „*Isten alkotta teremtésben tőle származik minden hatalom: az emberé a természet fölött (Ter 1,28), a férjé a feleség fölött (Ter 3,16), szülőké a gyermekei fölött (Lev 19,3)*.”⁵⁶

A tekintély gyakorlásának feltételei vannak, erkölcsi kötelezettségek korlátozzák, s aki rosszul él vele, az Isten ítéletét vonja magára.⁵⁷ Ahogy az embert körülvevő anyagi világban a természeti törvények működnek, a természetfeletti, szellemi világnak is vannak törvényszerűségei. Ezek közé tartozik az, hogy a kimondott szónak következményei vannak⁵⁸ – akár több nemzedékig hatóan lehet áldás vagy átok.⁵⁹ Szerencsére az utóbbi erejét is meg tudja törni a megtérés, Jézus Krisztus gyógyító és megváltó szeretete.

József tehetsége már korán megmutatkozott, szeretett tanulni és jó eredményei voltak a Duna-Tisza köze egyik falusi iskolájában. A gimnáziumot is szép eredménnyel végezte el, és tanárai biztatására főiskolára is jelentkezett – fel is vették. Ahogy múltak az évek, egyre jobban szégyellte, hogy ő egy faluvégi cigányputriból jött, s hogy édesanyja és testvérei még mindig cigányosan öltözködnek, és roma módra viselkednek. Még főiskolás korában történt, hogy néhány évfolyamtársával sétált a városban, amikor véletlenül összetalálkozott

53 Léon-Dufour 1992, 1220–1221.

54 Capps 2000, 7.

55 Léon-Dufour 1992, 1222.

56 Léon-Dufour 1992, 1291–1292.

57 Léon-Dufour 1992, 1292.

58 Erről bővebben Capps 2000.

59 Prince 1991, a témáról tágabban: Pócs szerk. 2010.

édesanyjával és nővérével, akik ráköszöntek, de ő úgy tett, mint aki egyáltalán nem ismeri őket. A csoporttársainak – anyja és testvére füle hallatára – azt mondta, biztosan összetévesztették valakivel. Évekkel később tudta meg az egyik kishúgától, hogy a történetek után édesanyja és nővére megátkozta.

A főiskolán ismerte meg a feleségét, egy lelkész lányát, harmadévesen összeházasodtak. József rokonai közül senki sem volt az esküvőjükön. A főiskola egyik tanszékén állást kapott, s egymás után születtek a gyerekek. Egy ideig minden rendben ment, aztán egyre másra jöttek a nehézségek: betegségek, különféle megpróbáltatások olyan garmadája, hogy az már nemcsak nekik, hanem a barátaiknak is feltűnt. Mivel a felesége gyakorló keresztény volt, s ő maga sem vesztette el gyermekkori hitét, ezért rendszeresen jártak templomba, miatta főként a katolikus templomba. Amikor a plébánosnak mesélt a problémáikról, s felvetette, hogy vajon nem démonok okozzák-e ezeket, a pap legyintett erre, s azt mondta, ne butáskodjanak.

Egy véletlen találkozás a már felnőtté vált kishúgával, azonban felfedte és megerősítette azt, amire már jó ideje gyanakodtak: az átélt események egy része minden bizonnyal természetfeletti eredetű volt. Elhívtak magukhoz egy exorcista papot, aki többször is imádkozott értük, és anélkül, hogy jelen lettek volna, távolból József szüleiért és testvéreiért is. A legnehezebb annak elérése volt, hogy József szívből meg tudjon bocsátani a rájuk átkot mondó édesanyjának és testvéreinek. Értelmével felfogta, hogy ezt meg kell tennie, eszével belátta, ki is mondta a megbocsátás szavait, de csaknem két esztendőbe telt, mire annyira begyógyultak a lelki sebei, hogy a szívében is teljes lett a megbocsátás. A démoni eredetű zaklatások már korábban is elmaradtak, s gyakorlatilag már csak olyan természetes nehézségeik vannak, mint minden más házaspárnak.

Az ördögszerető

Mind a magyar, mind a nemzetközi mesekincsben ismeretes az Arne-Thompson katalógus által 407B típusként számon tartott ördögszerető meséje. A középkori boszorkányperekben egyaránt előfordul női (succubus) és férfi (incubus) alakban. Az általam ismert magyar ördögűző pap praxisában két ízben fordult elő, hogy incubus-probléma miatt kérték az exorcista szolgálatát. Jelen voltam, amikor az egyik, emiatt szenvedő hölgyért imádkozott. Ennek során szemtanúja lehettem az egyébként viszonylag ritka, időleges démoni megszállottság jelenségének.

Miután beléptünk a szobába, egyszer csak váratlanul a hölgy meggörnyedt, s egy mély és idegen hang beszélt belőle. A latin nyelvű imádságok elmondása közben a latin nyelven feltett kérdésekre, például, hogy hányan vannak, magya-

mul válaszolta, hogy heten. Amikor viszont a nevét firtató „*dicas mihi nomen tuum*” felszólítás elhangzott, megtagadta a választ. (Az exorcisták tapasztalata szerint, ha megmondja, akkor könnyebb rajta Jézus nevében hatalmat venni és távozásra bírni.) A hölgy a teljes ünnepélyes exorcizmus elmondása alatt nem volt a tudatánál, annak lefolyására nem emlékezett, miután magához tért, csak kimerültségről és megkönnyebbülésről tudott beszámolni. A számára kényes és intim jellege miatt nem kérdezhettem az incubus-megtapasztalásáról. Csak annyit tudtam meg, hogy Transzcendentális Meditáció beavatása után lett az incubus-élménynek szenvedő alanya.

Az exorcista pap ekként ismertette a másik hasonló megtapasztaláson átesett hölgy történetét. Ez a felvidéki hölgy egyetlen természetgyógyász általi „energia-közlés után” éjszaka „incubus”-élményt élt át, majd két éven keresztül növekvő zavarok, félelmek, zavart viselkedés jellemezte. Rendszeres beszédeket, utasításokat hallott a fülében, gyakran érzett démoni jelenléteket, miközben a szentelményekre, szentségekre, imádságra, ördögűző pap megjelenésére, kitörő pánikreakciókkal válaszolt. Többszörös exorcizmus után fél év alatt a tünetek előbb csökkentek, majd teljesen eltűntek.

Az Úrvacsora szabadító hatása

Azoknak a démoni eredetű problémákkal küszködő embereknek, akiket egykor római katolikusnak kereszteltek, de hitüket nem gyakorolják, a hitéletbe való aktív bekapcsolódás mellett a rendszeres szentgyónást és a gyakori szentáldozást tanácsolja az exorcista pap. A tapasztalat szerint a Szentostya vétele elősegíti a gyógyulást és a démoni kötelékek feloldását. Ennek során nem ritka, hogy hányással az emberi szervezetből idegen tárgyak távoznak.⁶⁰

Éva az 1990-es években egy dunántúli nagyvárosban élt. Az ezoterikus irodalom első nagy hulláma idején előbb csak tréfából kezdett el jósolni, de mivel rendkívül jó „találati aránnyal” bejöttek a jóvendölései, ez az időtöltés csakhamar nagyon komolyra fordult. Ez azonban korántsem tette boldoggá. Időről időre szorongások, félelmek töltötték el. Egyre nyilvánvalóbb lett számára, hogy itt valami nem stimmel. Református neveltetést kapott, s halványan felrémlett neki, hogy a Szentírás negatívan szól a jóvendőmondókról. Egy ismerőse tanácsára egy exorcista szolgálatra felhatalmazott, nagy tapasztalatú katolikus paphoz fordult. Az anamnézis után a pap elmagyarázta, hogy az okkult hatások hogyan léptek be az életébe, s azt tanácsolta, tagadja meg az üzött ezoterikus praktikáit, s egyúttal bocsásson meg mindazoknak, akik az okkult útra indították. Éva kész volt erre, s ezt teljes szívvel meg is tette. Ezután került sor az ör-

60 Vö. Kővári 1976; Amorth 1994.

dögűző imádság elmondására, melyek után lényegesen jobb lett a közérzete. Az exorcista – a szellemek megkülönböztetésének adományával ugyancsak rendelkező segítőjével összhangban – úgy érezte, hogy bár jelentős áttörés történt a démoni kötelékek elvágásában, de még szükség lesz további alkalmakra. A katolikus pap ezt elmondta Évának, s azt javasolta, hogy vegye komolyan református hitét, járjon rendszeresen istentiszteletekre, s minél gyakrabban járuljon úrvacsorához. A lány ezt meg is tette, s néhány hónap múlva még az annak idején elmaradt konfirmálást is bepótolta.

Amikor második alkalommal találkozott az exorcistával, elmesélte, hogy az úrvacsorák után otthon szellemi szabadulásokat élt át, melyek során a hányással több tárgy is távozott a testéből. Még néhány alkalommal a pap elimádkozta a *Rituale Romanum* három ördögűző imáját, s az első találkozás után kb. fél évre már teljesen megszűntek Éva életében a démoni zaklatások.

Az okkult gyógyítás szövetkező démonai

Az 1990-es évektől a hagyományos természetgyógyászati ágak (pl. fitoterápia, kiropaktika) mellett a New Age néven emlegetett szinkretista és újpogány eszmék térnyerésével egy sor okkult gyökerű eljárás is bekerült az alternatív medicinák közé. E különböző ezoterikus utak és módszerek mögött ugyanaz a szellemi tényező érhető tetten. Erről tanúskodik a debreceni Melkó Zoltánné kérészemre általa papírra vetett története is.

„A miómámat természetgyógyászat útján akartam gyógyíttatni. A szomszéd-asszonyom tanácsára agykontrollal próbálkoztam, amit könyvekből (Silva, Domján L.) sajátítottam el. Nagyon akartam a gyógyulást. Szívvel-lélekkel végeztem hát a különböző gyakorlatokat. A laboratóriumi gyakorlatnál Jézust hívtam segítőmnek. Néhány nap után már éreztem a külső vezérlő erőt, ami irányított. Irányította a kezemet, a mozdulataimat, a gondolataimat. Azt éreztem, hogy jól csinálom, és ez örömmel töltött el. Majd kifizettem egy határidőt, amikor újra orvoshoz megyek és ekkor meg kell gyógyulnom. – Az orvos konstataulta a vizsgálat eredményét: eltűnt a mióma.

Határtalanul örültem. Sikereimen felbuzdulva elhatároztam; a többi betegséget is meggyógyítom. Például az egyik fülemre nem hallok, a nyaki erek megszesek, van aranyerem stb. Így esténként bevonultam a szobámba, lefeküdtem és vártam a „gyógyító erőt”.

Ami hamarosan jelentkezett: patt-patt, kopogtató jelzéssel figyelmeztetett, hogy itt van. Majd közeledett a fejemhez egy simogató sugár, és csakhamar körbevette az egész testemet. Én illendően köszöntöttem és hálálkodtam a „szerezetéért”.

Megkezdődtek a gyógyítások. Például különböző testhelyzeteket kellett felvennem. A kezemet különbözőképpen helyezni az egyes testrészeimre. Éreztem a szellemet körülöttem, és hogy én is sugározom. Másnapra tű, kisebb fémtárgyak tapadtak a kezemhez.

Ha megfájdult a torkom és szóvá tettem ezt a „gyógyítómnak”, így neveztem: „kedves Pattikám!” Különös dolgokat éltem át. Egyszer a szobámban hegyvidéki tisztaságú levegőt éreztem, és tanította a jógázást. Majd azt vettem észre, hogy a rossz fülemmel hallok a csörgőóra ketyegését.

Ahogy teltek-múltak a gyógyító éjszakák egyre többet és többet szorongtam, sőt féltem! Sokat sírtam, és sírva szólongattam az Atyát, Jézust és a Szűzanyát. Rendre csak hajnalok hajnalán aludhattam el. Ekkor már éjjel-nappal a történetek foglalkoztattak. Eljutottam egy olyan pontra, amikor azt mondtam, nem akarom ezt csinálni tovább. Húztam, halasztottam a lefekvést, bármilyen késői időpont ébren talált. Átmentem a másik szobába aludni. Utánam jött. Szépen kértem, hagyjon el, mert nagyon félek, és nincs se éjjelem, se nappalom. Ekkor – másképp nem tudom megfogalmazni, úgy éreztem – kis híján kihúzta belőlem a lelket. Szörnyű volt.

Megéreztem, nagy bajban vagyok.

Szívemből kértem az én mennyei Atyámat: segítsen rajtam! Adja tudtomra, mi történik velem?

Templomba mentem. Megpillantottam a „Könyvtár” feliratot. (Évek óta járok ebbe a templomba, és még soha nem vettem észre.) Bementem. Az első, amiért nyúltam, Gál Péter: *A New Age – keresztény szemmel c. könyve* volt. Kikölcsönöztem.

Pár nappal később megálltam egy könyvsátor előtt, belelapoztam egy könyvbe, címe: Reiki. A benne lévő fotók azokat a gyakorlatokat ábrázolták, amit én végeztem éjszakáinként. Megvettem a könyvet. (Addig nem is tudtam, mi a reiki.) A két könyv elolvasása után forgott velem a világ. Azt hittem, meghalok a félelemtől, a szegyénytől és a bánattól.

Napokig csak sírtam, imádkoztam, de a gonosz nem tágított.

Éreztem, muszáj beszélnem róla. Elmondtam a szomszédasszonyomnak, a családomnak, majd egy barát házaspárnak. Azt tanácsolták: beszéljek pappal ezekről a szörnyűségekről. El is mentem a Szent László templomba. A Plébános atya a hallottak után azonnal kocsiba ült velem, s elvitt a Szent István templom plébánosához. Ott együtt imádkoztak a szabadulásomért. Majd életgyónást végeztem, megáldoztam. Sokat imádkoztam az én jó Istenemhez a kegyelemért, hogy ne kerüljek a gonosz karmai közé.

Az én Istenem meghallgatta könyörgésemet. Bátrabb, bizakodóbb lettem. Rit-

kultak a zaklatások, sőt, el is maradtak. Csak a patt-patt jelzések maradtak – még egy ideig. Szívemből kértem Istent, szabadítson meg ettől is. Megtörtént. Sírva borultam térdre és köszöntem meg a kegyelmet a mennyei Atyámnak.

Azokból a rémségekből, amiket átéltem, csak néhányat tudtam leírni. Mások okulására szeretném elmondani, mennyire megtévesztő a gonosz: képes Jézus képét elem vetíteni. Engedi, hogy sírva imádkozzak. Megejtően kedves, simogató gondolatolvasó. Ugyanakkor erőszakos, durva, követelőző, ha ellenállást tanúsítunk”.⁶¹

* * *

Ez a beszámoló is mutatja, hogy napjaink újpogánysága, a New Age áramlatába tartozó különböző utaknak és módszereknek milyen démoni rokonsága van.⁶² Minderről egyébként kiváló eligazítást ad Gál Péternek már számos kiadást megért könyve, *A New Age – keresztény szemmel*.⁶³ A mű aranyfedezetét jelentő eseteket, illetve az érintettek jelentős részét alkalmam volt személyesen is megismerni. Mindez megerősített abban, hogy az egyház koherens értelmezését adja a szellemi világ jelenségeinek és törvényszerűségeinek.⁶⁴ Itt jegyzem meg, hogy Herbert Haag nevezetes, *Búcsú az ördögötől* c. könyvéhez⁶⁵ hasonlóan sokan úgy vélik – olyanok, akik feltehetően még sohasem láttak démoni eredetű problémákkal küszködőket –, hogy a Szentírásban az angyalok és démonok említése egyszerűen *a kortárs kultúra megnyilvánulása*. A Jézus ördögüzéséről szóló részeket így azzal intézik el, hogy abban a korban egyszerűen ördögi hatásnak vélték bizonyos betegségeket, vagyis e szakaszok pusztán gyógyításokról számolnak be. Még keresztény teológusok között is akadnak, akik szerint a keresztény hit sértetlenül fenntartható akkor is, ha ezeket csak az embert mozgató szellemi tendenciák megszemélyesítéseként kezeljük. E szemlélet újabb átfogó kritikáját Ute Leimgruber fogalmazta meg.⁶⁶ Könyve alátámasztja Gál Péter megállapításait, amelyek messzemenően összecsengenek a jelen dolgozatban összefoglaltakkal.

Zárásul álljon itt egy beszámoló egy pozitív élményről, Isten megtapasztalásáról is. Szabó A. Ferenc története:

Az egykori sámán és a segítő szelleme

„Tizenkilenc évesen léptem kapcsolatba a sámánizmussal. Nyolc éven keresztül végeztem a sámángyakorlatokat. Csörgőm volt, dobom volt. Nem annyira

61 Ezt az általam gyűjtött beszámolót a jóváhagyásommal közölte: Gál 1996, 390–392.

62 Ld. még pl. Maharaj–Hunt é.n.

63 Gál 1996. Több kiadásban is.

64 Vö. Gál 1996.

65 Haag 1969.

66 Leimgruber 2004, további irodalommal.

ra elméleti síkon közeledtem a dolgokhoz, inkább mindent gyakorlatban éltem meg. Tűztáncoltam. Többször vettem részt izzasztókunyhóban is révülésen. Ott arra megy ki a játék, hogy kiszálljunk a testünkből.

Huszonhét éves voltam. Egy délután fogtam a sámáncsörgőmet otthon a szobámban, és elhatároztam, hogy valamiért csörgőzöm. Úgy neveztük ezt, hogy sámánrévülés, vagy sámánutazás. Nekem egy farkas volt a segítőszellemem. Annak idején ezért egy farkast rá is tetováltattam a karomra.

Elkezdem csörgőzni. Úgy nyolc éves sámányakorlattal a hátam mögött tudtam, hogy minek kéne történnie. Hát nem az történt. Valami más történt, mert azon a délutánon az Úr úgy döntött, hogy elég volt! És találkoztam az élő Istennel.

Ez az élmény gyönyörűbb és mélyebb volt életem minden addigi élményénél. Valóságos, „egy az egyben” találkozás volt. Akkor úgy keltem föl, hogy ömlöttek a könnyeim, bőgtem örömben és döbbenetemben, és csak annyit tudtam mondani: „Köszönöm, Jézus!”

Láttam egy alakot, és két kérdést tudtam föltenni neki. Nem láttam az arcát, csak az alakját, mert mögüle jött egy hatalmas nagy fényesség, ami áradt rám. És áradt be a bensőmbé ez a fényesség. Egyre normalisabb állapotban voltam, egyre tudatosabb állapotban. Saját első kérdésem döbbsentett meg a legjobban. Olyan körökben mozogtam, amelyek miatt inkább azt kellett volna kérdezmem, hogy: „Te vagy Buddha?” Vagy: „Te vagy Krisna?” Vagy: „Te vagy az én sámánmesterem?” Meg sem voltam kereszelve. Nem ismertem a tízparancsolatot, és a Bibliát csak huszonnyolc éves koromban vettem a kezembe, egy évvel ezután. De Jézus eljött értem. Szóval, első kérdésem, amely engem is meglepett, így szólt: „Te vagy Jézus?” És ő bólintott. A második kérdésem az volt: „Mi van a sámáncsörgővel?” Mert ott volt a jobb kezemben még a sámáncsörgő, és éreztem, hogy valami nem stimmel. A válasz pedig ennyi volt: egy legyintés. Ami a legfenségesebb, a leghatalmasabb, a legszabadabb és legirgalmasabb legyintés volt, amit valaha láttam.

Szeretném, ha mindennap ilyen legyintéssel tudnék végigmenni az életem addig, amíg színről-színre teljesen meg nem láthatom őt! Nagyon-nagy erő volt ebben a legyintésben. Ezek után fölkeltem, sírtam, és azt mondtam, hogy ha ekkora ajándékban volt részem, nekem is kell valamit tennem. És letettem a cigarettát.

Akkor elindultam, s volt egy hét hónapos időszak az életemben, amikor nagyon kemény emberi erőfeszítésekkel küzdöttem az ital ellen. Hét hónap után egyik nap a bátyámnak a lakásában voltam, térdre rogytam és azt mondtam, hogy: „Uram, én nem vagyok szabad az italtól, mert most ugyan nem iszom, de

ugyanolyan rabságban vagyok tőle, mert félek az italtól, és ennek nincs semmi értelme.” És akkor az Úr küldött embereket, akik imádkoztak értem. Ennek az imának köszönhetem, hogy az alkoholizmus démonától megszabadultam. Az alkoholizmus egy démoni lény bennünk, tehát aki valóban komoly kapcsolatba kerül az alkohollal, ellenséges szellemet enged be az életébe. Én szabályosan megéltem az ettől való szabadulást, és utána nem volt már sok problémám velem, bár természetesen jobban oda kell figyelnem, mint annak, aki nem volt olyan mélyen benne.

Egy hang azt mondta, hogy menjek ki Csíksomlyóra, én pedig fogtam magam és kimentem. Fogalmam sem volt, hogy miért megyek, hogy voltaképpen mit akarok. Csíksomlyón megkeresztelkedtem. Antal testvér, a csíksomlyói remete lett a keresztapám. Tíz-tizenkét kicsi árva cigány énekelt, és négy vagy öt ferences öreg sírdogált a keresztelőmön. Ezután négy és fél hónapot kinn voltam még Csíksomlyón, és megbérmálkoztam. Egy karizmatikus közösség megszólított, hogy menjek, és végezzem el velük a Szentlélek szemináriumot, és én nagy erővel tiltakoztam ez ellen, mert addig a pontig semmilyen közösséghez nem tartoztam, és nagyon büszke voltam arra, hogy én vagyok a nagy „hegyivadász”, a „magányos farkas”. Tiltakoztam mindenféle komolyabb közösség ellen. Amikor a karizmatikus testvérek elkezdtek invitálni, hogy menjek el Szentlélek-szemináriumra, nagyon ellenálltam. Azt mondtam az Úrnak: hogyha Te akarod, adj valami jelet, és akkor elmegyek. Két nappal a határidő lejárta előtt teljesen világos jelet adott arról, hogy mennem kell. Elmentem. A bérmálkozásom előtti csütörtökön magnóról hallgattuk Katona atya⁶⁷ tanítását, amelyben azt mondta: nagyon ritka esetekben előfordul, hogy a bérmálkozás szentsége és a Szentlélek-szeminárium Szentlélek-áradása egybeesik. Az enyém volt az egyik ilyen ritka eset. Azon az estén betöltött a Szentlélek. Énekelni kezdtem nyelveken. Nagyon szép volt. Ezzel az élménnyel mentem el bérmálkozni, és ugyanilyen erővel megéltem azt is. Így jöttem haza.”⁶⁸

Végezetül

Nem valamilyen delíriumos meséje ez egy hajdani alkoholistának. Az elbeszélés számos apró mozzanata hitelesíti az istenélményt.⁶⁹ Ide kíváncsnak a protestáns teológus, Gerd Theißen szavai: „az olyan látomások, amelyekben

67 Ld. a 49. jegyzetet.

68 Az itt közölt szöveg Szabó A. Ferenc tanúságtételének rövidített változata. A megtérése történetét több ízben is hallottam, ezek között voltaképpen csak – a spontán nyelvi megfogalmazásból eredően – stiláris különbségek voltak, a története magva ez.

69 Vö. pl. Bertolucci 1993; Kovács 1993., Theißen 2008, 141–144.

*a tanítványoknak volt részük húsvét után, nem analógia nélküliek. Különbözőségük nem érv életszerűségükkel szemben. Semmi ok nincs elvitatni a húsvéti jelenések szubjektív hitelességét, vagy patológikus jelenségeknek tartani őket: azt is el kell fogadnunk, hogy ezek idézték elő azokat a változásokat, amelyek az egyház létrejöttéhez vezettek. Azok, akik Krisztus-látomásokat éltek át, gyakran alapjaiban változtatták meg az életüket, és új irányt szabtak maguknak”.*⁷⁰

Ahogy Farkasfalvy Dénes ciszter apát, a nemzetközi hírű Szentírás-szakértő a *Hit és tapasztalat* című írásában hangsúlyozza, majdnem minden Krisztushívőnek vannak olyan élményei, amelyek a *jelenlevő* Krisztusra vonatkoznak. Mint rámutat, itt nem egyszerűen valamilyen „fantáziaképről” van szó, „nem arról, hogy Jézus alakja az evangéliumok alapján mintegy megelevenedik, azaz a képzelet jóvoltából a „regényhősből” valóság lesz. A „most és itt” valóságos Krisztusáról van szó és olyan élményről, amely egyáltalán nem rendkívüli, tehát nem csodás vagy kivételesen „misztikus”, hanem minden keresztény életében megjelenik több-kevesebb tudatossággal. Azt éljük meg, hogy Krisztus most is valóság: egyrészt az örök életben – „odaát” – másrészt egy olyan jelenléttel, amellyel övéit a földön elkíséri. Ezek az élmények lehetnek a szentségi élet részei – nagyon sokszor például az Eukarisztiához kapcsolódnak, – de lehetnek a magános megfontolás, ima, szellemi vagy társas élet részei. Mindenképpen annak a megtapasztalását jelenti, hogy Isten a tőle elrugaszkodó embert határtalanul szereti. Az abszolút szeretet élménye ez, amely a keresztényben nem maradhat határozatlan és bizonytalan, hanem a Krisztus-tényben „ölt testet”, „tematizálódik”: a Krisztus-tény a Krisztus élményben lesz személyes világom részévé. A keresztény ember Krisztus-hite, ha élő, akkor Krisztussal való tényleges kapcsolatot jelent. Azt is mondhatnánk, hogy a hit csak akkor ihlet imádságot, ha elérhető, megszólítható személyes valóságra vonatkozik. A keresztény élet tehát nemcsak az apostolok hithirdető szavának ad hitelt. Nemcsak elfogadja, hogy Krisztus feltámadt és él, hanem az apostolok élményét újra megjeleníti a keresztény létformában”⁷¹

Szabó A. Ferenc történetére visszatérve, szükséges még elmondani, hogy a fiatalember a karjára korábban odatetovált farkas képe mellé a megtérése után odavarrattatta még ezt a hat betűt: GUBBIO. *Ezzel az egész ábrázolás szellemi kontextusát megváltoztatta.* Így lett az egykori segítő szelleme képéből a Szent Ferenc történetéből ismert szelíd farkas.⁷²

70 Theißen 2008, 145.

71 Farkasfalvy 1985, 17–18.

72 Assisi Szent Ferenc 1943, 124–128.

IRODALOM

AMORTH, Don Gabriele

1994 *Egy ördögűző tapasztalatai.* (Fordította Domokos György) Budapest, Ecclesia.

2009 *Ördögűzők és pszichiáterek.* (Fordította Bruncsák István) IHTYS Kiadó, Nagyvárad.

2010 *Róma ördögűzőjének újabb tapasztalatai.* (Fordította Bruncsák István) Harmadik kiadás. Nagyvárad. IHTYS Kiadó.

2010b *Memorie di un esorcista. La mia vita in lotta contro Satana.* Milano. Mondolibri.

ASCHE, Matthias – SCHINDLING, Anton (Hrsg.)

2002 *Das Strafgericht Gottes. Kriegserfahrungen und Religion im Heiligen Römischen Reich Deutscher Nation im Zeitalter des Dreißigjährigen Krieges.* 2. Auflage, Aschendorff, Münster/Westfalen.

ASSISI SZENT Ferenc

1943 *Assisi Szent Ferenc virágos kertje. Fioretti.* Fordította: Kaposy József. Budapest, Athenaeum.

BERTOLUCCI, John

1993 *Tűzben a Lélekkel. Egy katolikus pap lelki megújulásának története.* Budapest, Marana Tha 2000 Alapítvány

BODDY, Janice

1994 *Spirit Possession Revisited: Beyond Instrumentality. Annual Review of Anthropology* Vol. 23. 407–434

BUOB, Hans

1994 *A Szentlélek adományai.* Budapest. Marana Tha 2000 Alapítvány.

CAPPS, Charles

2008 *A szó teremtő ereje.* Második, javított kiadás. Budapest, Surjányi Csaba kiadása.

CSIA Lajos

1994 *Bibliai lélektan.* Budapest, Szászorszép.

EWING, Katherine

1994 *Dreams from a saint: Anthropological atheism and the temptation to believe. American Anthropologist,* 96. 3. sz. 571–583.

FARKASFALVY Dénes

1985 Hit és tapasztalat. *Szolgálat*, 66. sz. 14–21.

FEKETE Károly

2009 „Amikor a lélek húrjai megszólalnak...” Gondolatok a keresztyén antropológia kulcsszavairól és azok következményeiről. *Debreceni Szemle*, 17. évf. 1. sz. 75–83.

FERCSIK János

1977 *A relativitáselmélet szemlélete*. Budapest, Magvető, /Gyorsuló idő/

FREUND Tamás

2005 „...Az agy a Teremtő műve...” Freund Tamás agykutatóval beszélget Mezei Károly. Budapest, Kairosz Kiadó.

GAÁL Botond

2009 Az ember titka: test, lélek, szellem. *Debreceni Szemle*, 17. évf. 1. sz. 48–59.

GÁL Péter

1996 *A New Age – keresztyén szemmel*. 4. kiadás. Budapest – Pécs, Szegletkő.

HAAG, Herbert

1969 *Abschied vom Teufel*. Einsiedeln.

HAUKE, Manfred

2006 Theologische Klärungen zum „Großen Exorzismus”. In *Forum Katholische Theologie* 22. 186–218.

HENGSBACH, Franz

1979 A szellemek megkülönböztetése. *Szolgálat*, 43. sz. 39–43.

HÖFFNER J.

1978 Az egyház és az ördög. *Szolgálat*, 39. sz. 67–69.

KASPER, Walter – LEHMANN, Karl Hrsg.

1978 *Teufel, Dämonen, Besessenheit: Zur Wirklichkeit des Bösen*. Mainz, Matthias-Grünwald-Verlag.

KEK

1997 *A Katolikus Egyház Katekizmusa*. Budapest, Szent István Társulat.

KISS SÁNDOR

1990 *Újszövetségi görög-magyar szómagyarázat*. Harmadik kiadás. Ref. Konvent Sajtóosztálya, Budapest.

KLANICZAY Gábor

2014 Vita Szulovszky János cikkével. *Ethnographia*, 125. évf. 2. sz. 193–198.

KOVÁCS Gábor

1993 *A lángoló Isten. Vallomás a Szentlélekről*. Budapest, Marana Tha 2000 Alapítvány.

2006 *Mágia és hit*. Budapest, Szent István Társulat.

KÖVÁRI Károly

1976 *A sátán hatalma*. Vallás és élet, Parma, Oh.

LEIMGRUBER, Ute

2004 *Kein Abschied vom Teufel. Eine Untersuchung der gegenärtigen Rede vom Teufel im Volk Gottes*. Lit Verlag, Münster.

LÁNCZOS Kornél

1978 *Einstein évtizede*. Budapest, Magvető. [Gyorsuló idő].

LÉON-DUFOUR, Xavier (szerk.)

1992 *Biblikus Teológiai Szótár*. Második kiadás. Budapest, Szent István Társulat.

MAHARAJ, Rabindranath R. – HUNT, Dave

é.n. *Egy guru halála*. Budapest, Primo – Evangélium Kiadó.

MCDONNELL, Kilian – MONTAGUE, George T.

1994 *Christian Initiation and Baptism in the Holy Spirit*. A Michael Glazier Book, Minnesota.

MOHAY Tamás

2014 Megérteni, megmagyarázni, tudni, hinni: megjegyzések Szulovszky János dolgozatához. *Ethnographia*, 125. évf. 2. sz. 207–212.

MORABITO, Simone

2004 *Psichiatra all'inferno. Reportage scientifico*. Udine: Edizione Segno.

2011 *Psychiatria w piekle. Opetanie, szatan, egzorcyzmy – swiadectwo naukowca*. Wydawnictwo AA., Krakow.

NASZÁLYI Emil

1990 A szellemek megkülönböztetése a lelkiség történetében. *Szolgalat*, 85. sz. 5–18.

NEMESSZEGHY Ervin

1990 A jó és a rossz indítások megkülönböztetése. *Szolgalat*, 85. sz. 18–27.

ŐRSY László

1990 A közösségi megkülönböztetés teológiai kiértékelése. *Szolgalat*, 85. sz. 36–45.

PÓCS Éva

2014 Válasz Szulovszky Jánosnak. *Ethnographia*, 125. évf. 2. sz. 184–192.

PÓCS Éva szerk.

2004 *Áldás és átok, csoda és boszorkányság. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben.* Budapest, Balassi. [Tanulmányok a transzcendensről IV.]

PRINCE, Derek

1991 *Áldás vagy átok: választhatsz!* Budapest, HIT Gyülekezete.

RAD, Gerhard von

2000 – 2001 *Az Ószövetség teológiája 1–2.* Budapest, Osiris Kiadó.

RODEWYK, Alfred

1963 *Die dämonische Besessenheit in der Sicht des Rituale Romanum.* Aschaffenburg, Paul Pattloch Verlag.

SCHREINER, Josef

2004 *Az ószövetség teológiája.* Budapest, Szent István Társulat.

SIEVERS, Ernst

1994 *Élet a Lélekben szeminárium.* Budapest, Marana Tha 2000 Alapítvány.

SUENENS, Leo Jozef

1994 *Új Pünkösöd?* Budapest, Marana Tha 2000 Alapítvány.

SZÉKELY György

- 2005 Rend a koponyában. In *Rend és szabadság a mindenségben*. DRHE Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, Debrecen, 96–97. [Tudomány és Teológia sorozat].

SZIGETI Jenő

- 2008 A bibliai gonosz angyalok. In Pócs Éva szerk.: *Démonok, látók szentek. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Budapest, Balassi Kiadó. 11–27. [Tanulmányok a transzcendensről VI.].

SZULOVSKY János

- 2008 *Füstfaragók. A kéményseprő mesterség kultúrtörténete*. 3., átdolgozott és bővített kiadás. Budapest, Plusz Könyvek.
- 2014a Lehet-e a szellemi néprajznak keresztény tudományos megközelítése? *Ethnographia*, 125. évf. 2. sz. 161–183.
- 2014b Válasz–dióhéjban. Pócs Éva, Klaniczay Gábor, Mohay Tamás és Vargyas Gábor hozzászólása margójára *Ethnographia*, 125. évf. 2. sz. 213–215.
- 2017 *Vallás – tudomány – világkép. A keresztény értelmezési keret létjogosultsága. Avagy miért lehet a szellemi világ néprajzának keresztény tudományos értelmezése?* Megjelenés alatt.

TEMESI József

- 1989 *Kiért és miért testesült meg az Ige?* Budapest, Szent István Társulat.

THEIBEN, Gerd

- 2008 *Az őskereszténység élményvilága és magatartásformái. Az őskereszténység pszichológiája*. Budapest, Kálvin János Kiadó.

THORDAY Attila

- 1996 *A szövetség, mint ajándék és elkötelezettség. Isten és ember szövetségkötése az őszövetségi írásokban*. Szeged, Agapé.

VARGYAS Gábor

- 2014 Megjegyzések Szulovszky János „Lehet-e a szellemi néprajznak keresztény tudományos megközelítése?” című írásához. *Ethnographia*, 125. évf. 2. sz. 199–206.

WOLFF, Hans Walter

- 2001 *Az Ószövetség antropológiája*. Budapest, Harmat–PRTA.

INTERNETES FORRÁS

GALLAGHER, Richard E.

2008 Among the Many Counterfeist, a Case of Demonic Possession. *New Oxford Review*, 2008 March. – <http://www.newoxfordreview.org/article.jsp?did=0308-gallagher>. Letöltve: 2013. szeptember 13.

KOVÁCS Gábor

2007 Kerub. <http://www.hagiosz.net/?q=kerub> Letöltve: 2013. február 21.

RÖCK Gyula

1942 *A misztika története*. Bagó Mihály, Dombóvár. Interneten elérhető: <http://mek.oszk.hu/06100/06156/> Letöltve: 2015. szeptember 3.